

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta (VNS 7/2020 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten suurelle valiokunnalle. Määräaika: 31.5.2021.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Leila Vilhunen, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Pauliina Porkka, työ- ja elinkeinoministeriö
- tasa-arvoneuvonantaja Eeva-Maria Mikkonen-Jeanneret, ulkoministeriö
- neuvotteleva virkamies Päivi Mattila-Wiro, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Eeva Raevaara, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtava asiantuntija Reetta Siukola, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- pääjohtaja Antti Koivula, Työterveyslaitos

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- STTK ry
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- sisäministeriö

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2021 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtioneuvoston selonteon tarkoituksena on viitoittaa Suomen lähivuosien EU-politiikkaa. Selonteon mukaan Suomen tavoitteena on unioni, joka on maailman kilpailukykyisin ja sosiaalisesti ehein ilmastoneutraali talous. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta käsittelee selontekoa oman toimialansa osalta.

Työelämä ja sosiaalinen ulottuvuus

Valtioneuvoston selonteon mukaan Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Euroopan unioni. Ilmastoneutraalisuutta tavoitellaan EU-tasolla vuoteen 2050 mennessä ja kansallisesti vuoteen 2035 mennessä. Sen saavuttamiseksi tarvitaan laaja-alaisia talouden rakenteita uudistavia toimia. Tämä siirtymä tulee vaikuttamaan työpaikkojen ja työn määrään, ja se koskettaa eri aloja eri tavoin. Selonteossa nostetaan esille myös koronapandemia murroskohtana ja mahdollisuutena ohjata työllisyyspolitiikkaa tukemaan vihreää ja digitaalista siirtymää. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta korostaa, että ilmastopolitiikan toimien on oltava sosiaalisesti oikeudenmukaisia, jotta niiden toimeenpano on tehokasta ja kansalaisten näkökulmasta hyväksyttävää. Tämä oikeudenmukainen siirtymä on tärkeä huomioida ilmastopolitiikan yhteydessä kokonaisvaltaisesti mm. siten, että yhteiskunta tukee työntekijöiden mahdollisuuksia osaamisen päivittämisessä ja uudelleen kouluttautumisessa.

Työsuojelun ja -terveyden osalta todetaan Suomen tukevan EU:n lisätoimia näiden edistämiseksi. Komissio on julkaisemassa uuden työsuojelustrategian, jonka tavoitteena on pitää työterveyden ja -turvallisuuden taso korkealla ja parantaa sitä EU:ssa — myös uusissa olosuhteissa — sekä auttaa valmistautumaan uusiin kriiseihin ja uhkiin. Valiokunta toteaa, että uutta työsuojelustrategiaa peräänkuulutettiin mm. Suomen EU-puheenjohtajakauden työsuojelua koskevissa päätelmissä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy selonteossa esitettyyn näkemykseen siitä, että sosiaalinen ulottuvuus on tärkeä EU:n painopistealue, jonka kautta voidaan tavoitella lisääntyneitä hyvinvointia sekä köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämistä. Samalla valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että sosiaalisen ulottuvuuden lähtökohtana on jatkossakin jäsenmaiden järjestelmien monimuotoisuus. Työllisyyspolitiikan kansallisista erityispiirteistä, kuten sopimiseen perustuvan työmarkkinajärjestelmän kunnioittamisesta, tulee pitää kiinni.

Valiokunta pitää perusteltuna Suomen tavoitetta, jonka mukaan sosiaalisen ulottuvuuden aloitteet tukisivat pohjoismaisen hyvinvointimallin kehittämistä, sekä yhtyy selonteon huomioon siitä, että pohjoismaisella hyvinvointimallilla on paljon annettavaa myös EU:n toimien kehittämisessä. Uusien aloitteiden lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota myös nykyisten sääntöjen tehokkuuteen ja yhdenmukaiseen täytäntöönpanoon EU:ssa.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2021 vp

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Suomen EU-politiikkaa lähtee siitä, että unionin toiminta tukee hyvinvointiyhteiskunnan kehittämistä ja kansalaisten hyvinvoinnin vahvistamista. Selonteossa todetaan yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon olevan Suomelle keskeinen prioriteetti ja korostetaan mm. EU:n tasa-arvostrategian tehokasta toimeenpanoa, sukupuolitetöistä budjetointia, sukupuolivaikutusten arviointia, sukupuolten tasa-arvon edistämistä työelämässä ja Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) toiminnan vahvistamista. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää hyvänä Suomen sitoutumista aktiiviseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikkaan ja korostaa, että sukupuolten tasa-arvon edistämisen tulee kattaa myös sukupuolten moninaisuuteen liittyvät kysymykset. Valiokunta kannattaa selonteossa ilmaistua Suomen kantaa EU:n liittymisestä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehtyyn Euroopan neuvoston yleissopimukseen (Istanbulin sopimus).

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kannattaa Suomen linjaa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta EU:n eri politiikka-alueille. EU-tason poliittisia päätöksiä tulisi tarkastella kattavasti ennakoon eri ihmisryhmien näkökulmasta ja välttää syrjivät ja eriarvoistavat vaikutukset sekä niiden kasautuminen tiettyihin sukupuoliin ja väestöryhmiin. Selonteossa tuodaan esille useita toimia, joilla tulee olemaan sukupuolivaikutuksia. Esimerkiksi ilmastoneutraaliuuden saavuttaminen tulee, kuten aiemmin todettiin, vaikuttamaan mm. alueiden kehitysmahdollisuuksiin ja työmarkkinoiden eri aloihin eri tavoin. Suomessa ja vaihtelevassa määrin myös muissa EU-maissa työmarkkinat ovat segregoituneet ja havaittavissa on selkeästi nais- ja miesenemmistöisiä aloja, joten toimenpiteiden suunnittelussa on tärkeää huomioida sukupuolivaikutukset. Myös esimerkiksi digitaalisten ratkaisujen, tekoälyn ja algoritmien kehittämisessä on syytä kiinnittää huomiota yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen.

Selonteon mukaisesti valiokunta kannattaa hyvinvointitalousnäkökulman vahvaa huomioimista EU-yhteistyössä ja pitää tärkeänä, että siihen tuodaan aiempaa vahvemmin mukaan myös yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon näkökulmat. Valiokunta jakaa selonteossa esiin nostetun huolen universaalien ihmisoikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon kyseenalaistamisen lisääntymisestä, niin Euroopassa kuin globaalisti ja pitää tärkeänä aktiivista vaikuttamista kaikilla tasoilla. EU:lla on merkittävä rooli globaalihallinnan rakenteiden muokkaamisessa. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen onkin tärkeä huomioida läpileikkaavasti EU:n ulkoisessa toiminnassa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2021 vp

Helsingissä 12.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anna Kontula vas
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Anders Norrback r
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Antero Laukkanen kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2021 vp Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Yleistä

Valtioneuvoston EU-selonteko pohjautuu pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan ja noudattelee hyvin pitkälti sen linjauksia ja arvopainotuksia. Selonteko jättää valtioneuvoston oman liikkumavaran EU-politiikan johtamisessa tarkoituksella mahdollisimman laajaksi.

Lisäksi selonteko on hyvin tekninen, joten se jättää valtioneuvoston oman liikkumavaran EU-politiikan johtamisessa tarkoituksella mahdollisimman laajaksi. Ongelmallista on myös, ettei selonteko luo selkeää pohjaa EU-politiikan vaihtoehtojen käsittelemiselle. Yleisellä tasolla selonteko syleilee lähes kaikkea, ja sen perusteella on hyvin vaikea nähdä, missä asioissa nykyinen hallitus tosiasiaassa olisi pyrkinyt saamaan äänensä EU:ssa kuuluviin. Selonteosta ei käy ilmi, mitkä ovat hallituksen konkreettiset prioriteetit tai mitä asioita Suomi EU:ssa ajaa.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että selonteossa olisi tullut tarjota myös kattavampi vaikutusarvio elpymisrahaston seurauksista ja EU:n integraatiokehityksestä. Pelkkä maininta elpymispaketin kertaluonteisuudesta ja ainutkertaisuudesta ei enää riitä. Selonteon perusteella syntyy se käsitys, ettei Suomella ole lainkaan itsenäistä EU-politiikkaa, vaan se ainoastaan reagoi muiden aloitteisiin ja mukautuu niihin. On syytä epäillä, että elpymispaketista syntyy uusi toimintatapa, johon turvaudutaan uudelleen seuraavan kriisin iskiessä.

Suomen toimintamalliksi on lukuisissa asioissa muodostunut pyrkiä esittäytymään hinnalla millä hyvänsä EU:n mallioppilaana. Muista jäsenmaista poiketen Suomi ei pyri nostamaan kansallista etuaan esiin, vaan edunvalvonnan sijasta pyrkii kompromisseihin silloinkin, kun kansallisesta näkökulmasta Suomi pärjäisi paremmin ilman EU:n sotkeutumista asioihin. Lisäksi EU-lainsäädännön päälle on usein säädetty minimivaatimuksia tiukempia kansallisia säädöksiä, joiden osalta on perusteltua kysyä, millä tavoin tällaisen ns. kansallisen lisän säätäminen on maamme edun mukaista?

Työelämä ja sosiaalinen ulottuvuus

Ilmastotoimet ja ns. vihreä siirtymä ovat toistaiseksi konkreettisesti tarkoittaneet teollisuuden, työpaikkojen ja verotulojen sekä niistä saatavan hyvinvoinnin karkaamista Suomesta ulkomaille, kun Suomi pyrkii hiilineutraaliksi EU:n tavoitetasoa nopeammin. Työpaikkojen ja verotulojen menetyksellä tulee olemaan sekä suoria että epäsuoria kielteisiä hyvinvointivaikutuksia sekä yksilötasolla että yhteiskunnan tasolla hyvinvointivaltion rahoituksen kannalta. Selonteossa mainitaan tavoitteena EU:n kilpailukyvyn edistäminen, mutta kansallisella tasolla kilpailukyvyn edistäminen tuntuu unohtuneen kokonaan. Tällä tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia tarjolla olevien työpaikkojen ja työn määrään Suomessa. Myöskään Suomen harjoittaman EU-politiikan vaikutuksia alueellisen tasa-arvon näkökulmasta ja eri aloilla ei ole tutkittu. Suomen kannalta sosiaaliturvan harmonisaatio EU-tasolla voi hyvinkin tarkoittaa heikennyksiä nykyiseen tasoon verrattuna. Lisäksi muista EU-maista poikkeavasti toteutettu asumisperusteinen työttömyysturva

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2021 vp Eriävä mielipide

tulee erittäin kalliiksi ja toimii kannustimena järjestelmän hyväksikäytölle ns. sosiaaliturvaperusteisen maahanmuuton muodossa, kun sosiaaliturvajärjestelmän piiriin pääsemisen edellytyksenä maahan tulevalta EU:n ulkopuolisenkaan maan kansalaiselta ei edellytetä työhistoriaa Suomessa. Sosiaaliturvajärjestelmämme sisältää lisäksi merkittäviä kannustinloukkuja, jotka eivät kannusta työllistymään ainakaan pienipalkkaiseihin töihin, kun käteen jäävän tulon määrä ei oleellisesti kasva verrattuna sosiaaliturvan varassa elämiseen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että sosiaaliturvaa koskevien ongelmien selvittämisen ja ratkaisemisen tulisi olla hallituksen prioriteettilistan kärkipäässä.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Mikäli Suomesta häviää harjoitetun politiikan seurauksena kokonaisia teollisuudenaloja, alueelliset vaikutukset tulevat olemaan merkittäviä ja sillä tulee olemaan negatiivisia vaikutuksia hyvinvointiin eri puolilla maata. Myös köyhyys ja sosiaalinen eriarvoisuus maan eri osien välillä on vaarassa kasvaa epäonnistuneen EU-politiikan ja kansallisen työllisyyspolitiikan seurauksena. Valtioneuvoston tulisi EU-politiikan osana tarkastella työllisyys- ja hyvinvointivaikutuksia kotimaassa merkittävästi nykyistä enemmän ennen Suomen kannan muodostamista. Tämän ajattelun tulisi olla myös osana ilmastopolitiikkaa: kannattaako maailman kunnianhimoisin ilmastopolitiikka, jos sillä on erittäin merkittäviä negatiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia Suomessa niin työllisyyden kuin hyvinvoinnin näkökulmasta ja samaan aikaan vastaava tuotanto tapahtuu Suomen ulkopuolella suuremmilla ilmastovaikutuksilla.

Köyhyyden torjunnan EU-tasolla pitäisi perustua tuottavan työn luomiseen jäsenvaltioihin ja hyvinvoinnin luomiseen verotulojen kautta, ei tulonsiirtoina jäsenvaltioiden välillä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että Suomessa hallitus toisensa jälkeen on laiminlyönyt Suomen edunvalvonnan olemalla vaatimatta nettosaajapuolella olevilta jäsenmailta toimenpiteitä, joilla ne tervehdyttäisivät talouttaan, tehostaisivat veronkantoaan sekä kitkisivät yhteiskunnista laajamittaisen korruption. EU:ssa on mittava vapaamatkustajaongelma, jonka jatkumiseen Suomen hampaattomuus neuvotteluissa omalta osaltaan on vaikuttanut ja joka heikentää sekä hyvinvointia että kilpailukykyä koko unionin tasolla.

Lopuksi

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä korostaa hyvin painokkaasti, että päätöksenteko työllisyys- ja sosiaalipolitiikassa on tulevaisuudessakin pidettävä jäsenmaissa. Suomen tulisi korostaa tois-sijaisuusperiaatetta eli omaa kansallista lainsäädäntöä asioiden ensisijaisena ratkaisukeinona ja sallia uutta sääntelyä ainoastaan niissä kysymyksissä, joiden ratkaiseminen nimenomaisesti vaatii kansainvälistä yhteistyötä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö Suomen tulisi myös korjata oman lainsäädäntönsä ongelmia, jotka koskevat muun muassa sosiaaliturvaa ja siihen liittyviä kannustinloukkuja. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että Euroopan unionin tärkein tehtävä tulee olla yhdistää jäsenvaltioiden taloudelliset etuudet ja tätä kautta ylläpitää rauhaa ja yhteistyötä kansakuntien välillä, minkä vuoksi EU:ta tulisi pitää ensisijaisesti vapaakauppaliittona ja kansallisvaltioiden oma päätösvalta säilyttää muissa asioissa. Esimerkiksi uusi elpymisväline kuitenkin muuttaa talous- ja rahaliittoa ratkaisevasti ja kiihdyttää integraatiota. Huomattava on, että julkisessa EU-tason keskustelussa elpymisväline nähdään pysyvän fiskaaliunionin alkuna, ei kertaluonteisena ja poikkeuksellisena kriisitoimena, jollaisena Suomen hallitus sitä pitää.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2021 vp
Eriävä mielipide

Valtioneuvoston selonteossa olisikin tullut selkeästi ottaa kielteinen kanta tähän liittovaltiokehitykseen.

Kokonaisuutena ottaen katsomme, että Suomessa on nyt jos koskaan aika käydä kriittinen keskustelu EU:n tulevaisuudesta ja erityisesti siitä, missä muodossa EU palvelisi parhaiten Suomea ja suomalaisia. Suomella tulisi olla selkeä visio siitä, mitä me EU:lta haluamme ja mikä on sen hinta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12.5.2021

Rami Lehto ps
Riikka Slunga-Poutsalo ps
Jukka Mäkynen ps
Antero Laukkanen kd